

De vogelwerkgroep Bemelen zal zich de komende jaren zeker blijven inzetten voor het behoud van de geelbuikvuurpad in (de omgeving van) 't Rooth.

DE GROEVE BLOM

Een leuke uitsmijter is tenslotte het feit dat de eigenaar van Groeve Blom onlangs contact heeft gezocht met het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad.

De groeve ligt aan de rand van Berg en Terblijt. In 1993 is hier voor het laatst mergel gewonnen. Oorspronkelijk dient ongeveer 85% van de groeve afgewerkt te worden als agrarisch grasland. De eigenaar is bereid het complex in te richten als natuurgebied.

Op zijn verzoek is er namens het platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad al een inrichtingsplan opgesteld, gericht op de ontwikkeling van optimaal leefgebied voor de vroedmeesterpad en de geelbuikvuurpad. In de volgende nieuwsbrief leest U hier meer over.

Groeve Blom bij Berg en Terblijt

De volgende Nieuwsbrief verschijnt in oktober van 2003.

Daarin onder meer de volgende zaken:

- Uitvoering herstelwerkzaamheden voor de vroedmeesterpad door het IKL.
- Ruim aandacht voor vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad in het nieuwe beheersplan voor Beschermd Natuurmonument 'Groeve 't Rooth'.
- Groeve Blom in Terblijt, een nieuwe kans voor vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad!
- Wat kunnen cultuurhistorie, toerisme en recreatie betekenen voor de vroedmeesterpad?

Reacties en ingezonden stukken zijn welkom op het redactieadres.

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad in opdracht van de provincie Limburg en het Ministerie van LNV.

De folder is verkrijgbaar bij:

Provincie Limburg, afdeling Groen
Tel: 043 - 389 99 44
Email: mmj.heuts@prvlimburg.nl

U kunt ook downloaden:

www.limburg.nl; ga naar 'wat doen we' - 'groen' - 'soortenbescherming'.

Provincie

Limburg

Redactie
Ben Crombaghs & Wilbert Bosman

Redactieadres
Bureau Natuurbalans-Limes divergens
postbus 31070 6503 CB Nijmegen
tel. 024 - 352 88 82 (Ben Crombaghs)
Crombaghs@natuurbalans.nl

Lay-out
Bureau Natuurbalans- Limes divergens, Nijmegen
in samenwerking met Bureau Groenlanden, Ooij

Opplage: 250 exemplaren

Foto's
W. Bosman, B. Crombaghs, F. van der Meer, R. Krekels en P. Verbeek.

Geelbuikvuurpad
Vroedmeesterpad

jaargang 4, nummer 1, februari 2003

Stand van zaken over de uitvoering van het Beschermingsplan geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad

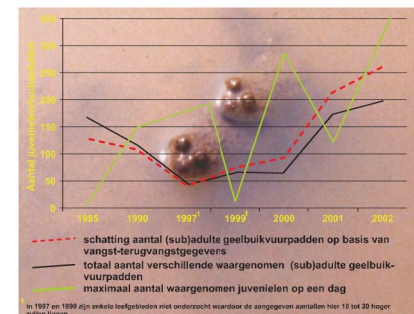
WAAROM DEZE NIEUWSBRIEF

Met deze nieuwsbrief houden de organisaties die in het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad vertegenwoordigd zijn U op de hoogte van de vorderingen met betrekking tot de uitvoering van actiepunten zoals die zijn beschreven in het soortbeschermingsplan vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad. In deze inmiddels vierde nieuwsbrief treft U een overzicht aan van de recente ontwikkelingen in de laatste populaties van de geelbuikvuurpad en de vroedmeesterpad in 2002.

Samen met de Provincie Limburg, het Natuur historisch Genootschap, de Stichting IKL, de Stichting Ravon en organisaties zoals de Vogelwerkgroep Bemelen en de Natuurstudievereniging Cadier en Keer is er dit jaar weer heel wat werk verzet. Wat het allemaal opleverde leest U in het vervolg van deze Nieuwsbrief.

Bij de geelbuikvuurpad zette de vooruitgang die sinds 2000 waarneembaar is, in 2002 weer door. Zo is in alle leefgebieden van de soort in 2002 wederom succesvolle reproductie vastgesteld. De inspanningen voor habitat herstel werpen steeds duidelijker vrucht af. In de Julianagroeven werden in 2002 weer meer geelbuiken gezien dan in 2001. De dieren zaten in de basishabits en hebben zich hier in 2002 ook voortgeplant! Het aantal leefgebieden van de geelbuikvuurpad in Limburg stijgt hiermee van 4 naar 5. Op basis van het populatieonderzoek van 2002 wordt het huidige aantal (subadulte) geelbuiken in Limburg in 2002 geschat op circa 269. Dat is ongeveer het dubbele ten opzichte van de situatie in 1985.

Helaas zijn er ook minder leuke dingen te melden. Zo keek iedereen dit jaar vol interesse naar de geelbuiken die de groeve 't Rooth hadden verlaten en zich in de wei van het Limburgs Landschap in een van de basishabits hadden gevestigd. Helaas kunnen we niet anders concluderen dan dat deze dieren eind juni 2002

Ontwikkelingen van de geelbuikvuurpad in de periode 1985-2002, gesommeerd voor alle leefgebieden. De afzonderlijke leefgebieden worden in deze nieuwsbrief besproken.

zijn weggevangen. In deze nieuwsbrief staan we bij dit probleem stil.

Ook het onderzoek naar de vroedmeesterpad, dat vanaf 2001 is opgestart, kreeg in 2002 een vervolg.

Tijdens de bijeenkomst van het Platform in mei 2002 gaven verschillende leden gehoor aan de oproep om het larvenonderzoek aan de vroedmeesterpad uit te breiden met onderzoek naar kooractiviteit in de avonduren. In 2002 is er in vrijwel alle leefgebieden 's avonds gespeurd naar de roep van 'het klingelke', en zeker niet zonder resultaat.

De oproep in de vorige nieuwsbrief om onbekende vindplaatsen van de soort aan de redactie door te geven leverde diverse nieuwe vindplaatsen van de soort op. Uit de reacties mag worden afgeleid dat de nieuwsbrief duidelijk in informatiebehoefte voorziet en dat mensen ons met relevante informatie weten te bereiken. Uiteraard zijn wij nog steeds zeer geïnteresseerd in meldingen van geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad!

Voor de vroedmeesterpad was 2002 helaas niet zo'n succesvol jaar. Nogal wat poelen die door deze soort als voortplantingswater werden gebruikt verkeren in slechte conditie.

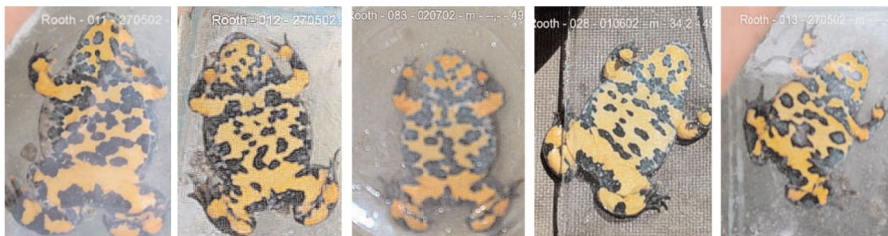
Enkele noodmaatregelen om hierin verbetering te brengen zijn al uitgevoerd. Voor de overige wateren is een plan van aanpak opgesteld voor de periode 2002-2010. De Stichting IKL is druk bezig om de uitvoering van het plan met de afzonderlijke terreinbeherende instanties te bespreken. De eerste werkzaamheden worden op korte termijn uitgevoerd en dat is ook hard nodig. In 2002 daalde het aantal wateren met succesvolle reproductie ten opzichte van 2001 van 56 naar 44.

OPSPORING VERZOCHT!

In 2001 vestigde zich een aantal geelbuikvuurpadden in een basishabitat in een weiland van de stichting het Limburgs Landschap, direct ten noorden van de groeve 't Rooth. Een prachtige ontwikkeling, immers in het soort-beschermingsplan vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad wordt aan de kolonisatie van nieuwe en herstelde leefgebieden veel waarde gehecht, en dit was er dus een!

In 2001 waren de geelbuiken nog erg jong en was er nauwelijks kans op succesvolle reproductie. In 2002 werden wederom twee vrouwtjes en drie mannetjes waargenomen, nu in de leeftijd van drie á vier jaar, geslachtsrijp dus. Tot 2 juli zijn de dieren regelmatig waargenomen. Vijf jaar onderzoek aan de geelbuikvuurpad heeft geleerd

dat dieren die in het zomerseizoen eenmaal een water hebben bezet, hier vrijwel altijd de rest van de zomer blijven, ook al worden ze er niet altijd gezien. De kans was dus aanwezig dat hier dit jaar reproductie zou plaatsvinden en de fantasie ging al uit naar een eerste stap op weg naar kolonisatie van de Bemelerberg. De voortplanting kwam dit jaar echter overal vrij laat op gang en tot eiafzet was het nog niet gekomen. Bij een bezoek op 2 juli bleken alle stenen aan de rand van de basishabitat gekeerd te zijn, en werd er geen enkele geelbuikvuurpad meer gezien. Alles duidt er op dat de geelbuiken hier zijn weggevangen. Zo is bijvoorbeeld geen enkel dier meer op een andere locatie teruggezien. Van alle dieren zijn de buikpatronen gefotografeerd. Via deze nieuwsbrief doen we een poging om deze dieren alsnog terug te krijgen. De buikpatronen staan hier afgebeeld. Geelbuiken worden nogal eens gevangen zonder dat de bewuste personen zich realiseren dat dit een grote aanslag betekent op de huidige kleine populaties. Vandaar de oproep! **Kent U iemand die geelbuiken heeft, breng de zaak dan eens bij hem of haar onder de aandacht.** Let wel, we willen zeker geen hetze ontketenen tegen mensen die een paar geelbuiken in bezit hebben. Het zou echter mooi zijn als we de dieren dit jaar weer op hun plek terug kunnen zetten.

Signatuur van vijf 'verdwenen geelbuikvuurpadden'.

DE VROEDMEESTERPAD: HET ONDERZOEK IN 2002

Inleiding

Omdat de geelbuikvuurpad direct met uitsterven werd bedreigd eiste deze soort in 2000, het jaar dat het Beschermingsplan van start ging, alle aandacht op. Vanaf 2001 is het onderzoek naar de vroedmeesterpad van start gegaan. U heeft hierover al het een en ander kunnen lezen in de vorige nieuwsbrief. In 2001 werden vroedmees-

terpadden of hun larven waargenomen in 56 van de 166 onderzochte wateren. Hierbij was in 52 gevallen sprake van de vangst van een of meer larven. Op vier locaties werden vroedmeesterpadden in de directe omgeving van een water waargenomen, maar kwam het niet tot succesvolle voortplanting.

Sommige van onze leden kennen de situatie van de geelbuikvuurpad in de omgeving van het Rooth nog uit het verleden. Zo'n dertig jaar geleden kon men er buiten de groeve, op de locatie waar nu het retentiebekken van het waterschap Roer en Overmaas ligt, nog enkele honderden aantreffen. Toen was hier een opvangbassin voor water afkomstig van het natspuiten van de (met losse mergel geladen) vrachtwagens. Dit om het opwaaien van mergelstof op de openbare weg zoveel mogelijk te voorkomen.

Dat was in 1995 wel anders geworden, want op dat moment stond de geelbuik op het punt van uitsterven in Nederland. Mede door ondersteuning van het IKL is de Vogelwerkgroep destijds begonnen met onderhouden van de poelen in en rond de groeve 't Rooth. Het was daarom voor de hand liggend dat de vogelwerkgroep werd gevraagd om zitting te nemen in het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad. Hierin wordt breed overlegd welke maatregelen in de nabije toekomst gewenst zijn.

Het gebrek aan echte pionierplekken, die optimaal functioneren als eiafzetplaats, was het afgelopen jaren in de groeve wel merkbaar. In de nieuwe basishabitats zijn die snel te ontwikkelen. Een mooi voorbeeld is de opschoonactie op 9 juli 2002. Er was nog nauwelijks enige voortplanting geweest. Toen hebben we onder meer een pionierplek gegraven in basishabitat 18 in de schapenwei, op de manier zoals staat aangegeven in de eerste nieuwsbrief. Binnen een week werden er flink wat eieren afgezet. Dat het zo nauw luistert met die eiafzetplekken heeft ons ook wel verbaasd. Alleen maaien en snoeien blijkt niet voldoende. De aanleg van zo'n eiafzetplek in een basishabitat is alles bij elkaar nog geen uur werk, maar het moet soms wel even gebeuren.

Ook buiten de basishabitats doen zich goede kansen voor. De selectie van plekken is wel belangrijk, zoveel mogelijk in de buurt van een water waarvan bekend is dat er jaarlijks regelmatig geelbuiken zitten; de zogenaamde verblijfswateren.

Door na een regenbui de omgeving goed te bestuderen komen we de plekken waar water stagneert vanzelf tegen. Op enkele van dergelijke plekken hebben we op 2 november 2002 een

aantal ondiepe eiafzetplekken aangelegd. Steeds op minder dan 10 meter van een verblijfswater en op een zodanige locatie dat voldoende watertoevoer, maar ook voldoende zoninstraling gewaarborgd is. Vooral op de Merapi lagen een paar heel geschikte plekkjes. In totaal zijn er zo'n 10 kansrijke eiafzetplaatsen aangelegd. Het wachten is nu op het voorjaar van 2003. Kijken wat de geelbuikvuurpadden er zelf van vinden

BELEIDSMAKERS, BEHEEDERS EN VRIJWILLIGERS AAN HET WOORD

Dynamiek wordt in de huidige situatie tot stand gebracht door regelmatig menselijk ingrijpen. In deze nieuwsbrief wordt dat ook beschreven. Het is gewenst om de vereiste habitatdynamiek op grotere schaal in het leefgebied van deze padden tot stand te brengen.

In essentie is de functie van soortenbeleid, zoals voor de geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad uitgewerkt in een beschermingsplan, met als doelstelling het doorbreken van een neerwaartse trend en sturing geven aan duurzaam behoud van de soort en zijn leefgebied.

Na de infuusaanpak, de soorten zijn met noodmaatregelen voorlopig behouden, breekt een nieuwe fase aan waarin het leefgebied structureel en met voldoende omvang moet gaan voldoen aan de kwaliteitseisen van de geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad.

Dynamiek door grote zoogdieren

Alhoewel de geelbuikvuurpad, en op korte termijn hopelijk ook de vroedmeesterpad weer populatiegroei vertonen zijn de soorten nog erg kwetsbaar. Het verleden leert dat een belangrijke bedreiging bestaat uit het door achterstallig onderhoud ongeschikt raken van voortplantingsplaatsen. Het gevaar is dan ook groot dat deze soorten in de 'infuusfase' blijven steken en het terreinbeheer zich niet verder ontwikkelt dan *'het wegwerken van achterstallig onderhoud'*. Soorten zoals de geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad, die pionierssituaties vereisen, zijn zeer gevoelig voor gebrek aan continuïteit. Het toelaten van grote zoogdieren in leefgebieden, die zorgen voor de nodige dynamiek in het habitat van de geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad, zou de kans op duurzaam overleven van deze amfibieën aanzienlijk kunnen doen toenemen. Ze spelen feitelijk een sleutelrol in de overleving van een aantal soorten omdat ze in staat zijn op landschapsniveau een positief effect te hebben op de levensomstandigheden van kritische amfibiesoorten, maar ook andere bedreigde soorten als de knoflookpad, de hazelmuis en de grauwe klauwier.

Terreinbeheerders en de agrarische sector staan samen met de provincie Limburg voor de uitdaging het begrazingsbeheer op te schalen van

perceelsniveau naar landschapsniveau met het doel zeldzame soorten definitief voor Limburg te behouden.

Natuurbeheer door de 'natuurparkboer'

Het mag duidelijk zijn dat het huidige areaal bestaande en potentiële natuurgebieden te gering is om een meetbaar positief effect van grote zoogdieren op kleine bedreigde diersoorten te verkrijgen.

Integratie op vrijwillige basis van daarvoor geschikte landbouwgrond met natuurgebieden is daarom een logisch gevolg. Door een op soorten gerichte impuls te geven aan natuurbeheer door agrariërs kunnen boeren straks met bij voorkeur aaneengesloten 'natuurparken' substantieel bijdragen aan het behoud van biodiversiteit in Limburg. Provinciale Staten hebben met het beschikbaar stellen van 600.000 euro in 2002 en 400.000 euro in 2003 daarmee voor 'natuurbeheer door agrariërs' de spits afgebeten.

Maurice Merken, vogelwerkgroep Bemelen.

Tien jaar beheer van de geelbuikvuurpad.

Wat hebben vogelaars met geelbuikvuurpadden zult U zich afvragen. Nou de vogelwerkgroep Bemelen heel veel. De vogelwerkgroep, opgericht in 1980 telt zo'n dertig leden. Zo'n tien personen houden zich vanaf 1995 actief bezig met habitatbeheer van de geelbuik en de vroedmeester in de groeve 't Rooth.

In de beginjaren hielden we ons voornamelijk bezig met het observeren van vogels en het verzorgen van nestgelegenheden voor bedreigde soorten. Van hieruit kwam steeds meer het besef dat de natuur niet alleen uit vogels bestaat en dat een goede vogelstand vooral gebaat is bij een goed biotoopbeheer in zijn algemeenheid. Dit vormde de aanleiding om ons ook met het wel en wee van de geelbuikvuurpad te gaan bezighouden.

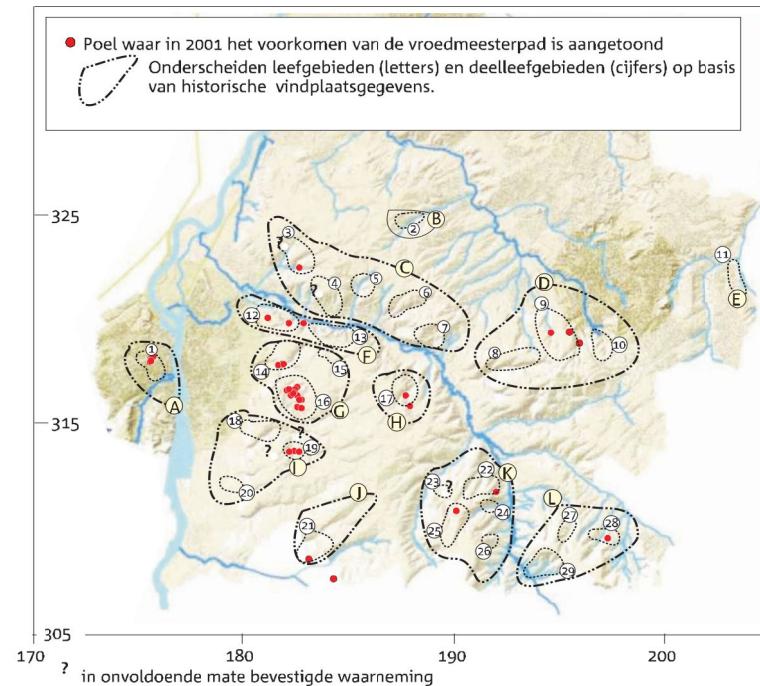
Alle wateren met waarnemingen van de vroedmeesterpad zijn in 2002 opnieuw onderzocht. Omdat er reacties van lezers over onbekende vindplaatsen binnenkwamen en een aantal kansrijke wateren in de omgeving van bekende vindplaatsen in het onderzoek is meegenomen bedroeg het aantal wateren dat in 2002 werd onderzocht uiteindelijk 95. Van diverse personen zoals Joost van Koppen, George Gubbels, Marcel Bonder, Jo Bindels en Ingo Janssen ontvingen we belangrijke aanvullende gegevens over poelen met voortplanting en/of kooractiviteit van de vroedmeesterpad. Alle wateren zijn in 2002 twee maal bemonsterd op de aanwezigheid van larven, eenmaal in juni en eenmaal in augustus. De poelen zijn met dezelfde intensiteit bemonsterd, het aantal gevangen vroedmeesterpadlarven werd steeds genoteerd.

Daarnaast is in 2002 door leden van het Platform onderzoek verricht naar kooractiviteit van volwassen dieren. In principe werd hiertoe op twee geschikte avonden een avondbezoek gebracht aan de afzonderlijke leefgebieden, één in juni en één in juli/augustus.

Het larvenonderzoek

De resultaten van het larvenonderzoek in 2002 vielen enigszins tegen. In 90 onderzochte wateren werden op 44 locaties één of meer (larven van) vroedmeesterpadden gevangen.

Van de 52 wateren waar de soort zich in 2001 met succes wist voort te planten, werd in 2002 in 27 wateren wederom voortplanting vastgesteld. Dat is een forse afname. Gelukkig zijn er ook nieuwe voortplantingsplaatsen ontdekt en zijn er in 2002

De wateren (n = 45) waar in 2002 (larven van de) vroedmeesterpadden zijn waargenomen.

ook larven aangetroffen in poelen waar de voortplanting in 2001 mislukte. Samen resulteerde dat in 2002 in 44 vindplaatsen. Fluctuaties in het voortplantingssucces zijn bij een pionier als de vroedmeesterpad niet ongewoon. Op grond van de resultaten hoeft dan ook nog niet direct te worden geconcludeerd dat het aantal voortplantingsplaatsen nu definitief is afgenomen. Immers op de meeste plaatsen waar het in 2001 en/of in 2002 tot voortplanting kwam zullen zich vrijwel zeker nog volwassen vroedmeesterpadden bevinden. In totaal werden er in 2001 en 2002 samen op 74 locaties (larven van) vroedmeesterpadden waargenomen en deze kan men dan ook gerust allemaal als actuele vindplaatsen beschouwen. Dat is nog een betrakkelijk groot aantal locaties. Alhoewel de meeste vindplaatsen (n=35!) in één leefgebied 'Bemelen-Cadier en Keer' liggen, zijn alle bekende leefgebieden gelukkig nog steeds

bezet. In een aantal deelleefgebieden is de soort echter de laatste jaren niet meer waargenomen. De voornaamste reden hiervoor is de slechte staat van de voortplantingswateren. Dit geldt niet alleen voor poelen bij particulieren, ook bij terreinbeherende organisaties is er sprake van achterstallig onderhoud. Naast uit de afname van het aantal voortplantingsplaatsen ten opzichte van 2001, blijkt de geringe kwaliteit ook uit het kleine aantal larven dat in nogal wat poelen werd gevangen. Ook aan de landhabitat dient op veel plaatsen het nodige te worden verbeterd. De komende jaren willen we een aanzienlijke verbetering van de huidige situatie zien te realiseren. Hier ligt ook voor de terreinbeherende organisaties een interessante uitdaging. Op dit moment is het IKL druk bezig met de uitvoering van herstelmaatregelen bij particulieren. De bedoeling is dat de eerste maatregelen in de winter van 2002/2003 zijn uitgevoerd.

BELEIDSMAKERS, BEHEERDERS EN VRIJWILLIGERS AAN HET WOORD

Lei Heijkers, afdeling groen Provincie Limburg

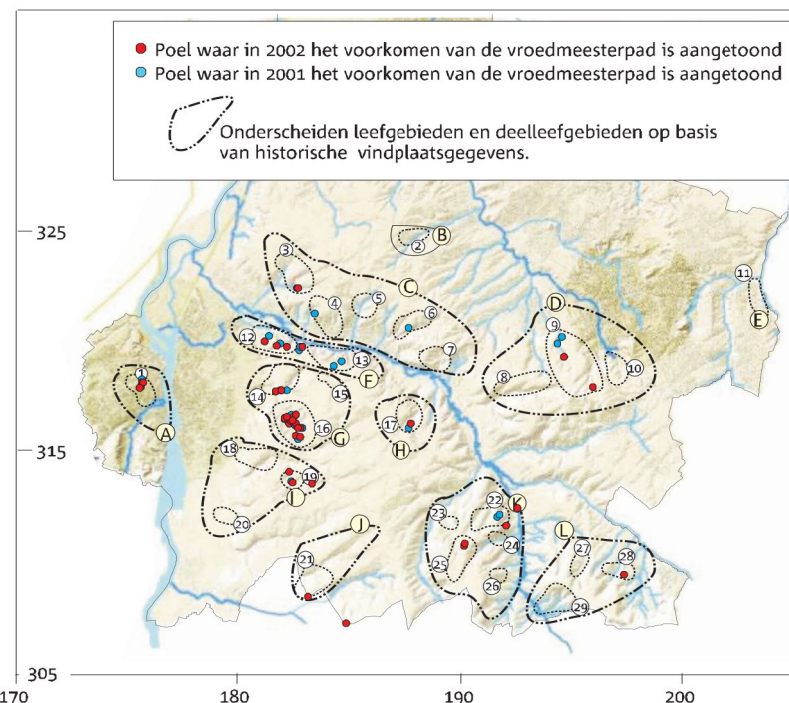
Grote zoogdieren en natuurbeheer door agrariërs, duurzaam behoud van vroedmeester- en geelbuikvuurpad?

In de klimaatzone waarin Limburg ligt, hebben grote zoogdieren zoals runderen, paarden, edelherten, reeën en wilde zwijnen altijd veel invloed gehad op de samenstelling en structuur van hun leefgebieden. Door vraat, betreding, woelen, zoelen en bemesting is er effect op vegetatie, bodem en de aanwezigheid van mineralen en water. De aanwezigheid en het gedrag van deze grote zoogdieren creëert leefomstandigheden die gunstig zijn voor kleinere soorten zoals amfibieën. Als het ware helpt de ene soort de andere. Voor het instandhouden van bedreigde diersoorten kan de invloed van grote zoogdieren van groot belang zijn. Succesvol begrazingsbeheer gericht op soortenbehoud is afhankelijk van toelaatbare dichtheden en beschikbare arealen.

Gebieden- en soortenbeleid in Limburg

Het huidige natuurbeleid in Limburg steunt op twee pijlers: het ontwikkelen van een provinciale ecologische structuur en het behoud van bedreigde soorten en hun leefgebieden. Het beleid is daarmee zowel gebiedsgericht als soortgericht.

Specifieke maatregelen om bijvoorbeeld de geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad duurzaam te behouden bestaan in eerste instantie uit het herstellen van zowel water- als landhabitat. In tweede instantie zijn deze soorten sturend voor het beheer van natuurgebieden. Het populatieonderzoek in 2000, 2001 en 2002 laat zien dat de geelbuikvuurpad sinds het afgelopen decennium weer populatiegroei vertoont. Door mensenhanden gemaakte basishabitats hebben er in belangrijke mate bijgedragen aan het ombuigen naar een opwaartse trend van de geelbuikvuurpad. Basishabitats voorzien in gelegenheid tot voortplanting en overwintering mits er op deze plekken voldoende dynamiek is die tot geschikte pioniersituaties leidt. Deze

De wateren (n = 95) waar in 2001 en/of in 2002 voortplanting van de vroedmeesterpad werd vastgesteld.

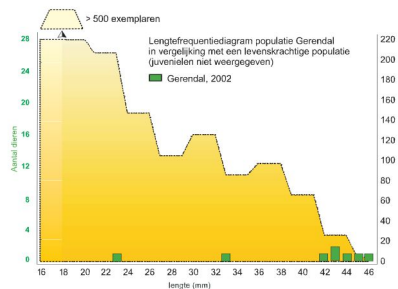
JULIANAGROEVE

In 2001 werd er na een afwezigheid van vier jaar door Raymond Tilmans weer een geelbuikvuurpad gevonden in de Julianagroev. Dat was hoopgevend, zeker omdat in 2001 enkele basishabitats iets verderop in de Julianagroev zijn aangelegd.

In 2002 zijn hier de hele zomer door drie geelbuikvuurpadden gezien, één vrouwtje en twee mannetjes, die afgaand op hun lengte derde of vierde jaars dieren zullen zijn. Nog mooier was het feit dat er ook voortplanting plaats vond, zij het nog op geringe schaal. Tussen een groot aantal vroedmeesterpadlarven, want ook die doen het in de basishabitats heel goed, zwommen drie larven van de geelbuikvuurpad. Het subadulte dier uit 2001 zat niet onder de nu aanwezige dieren. Het belangrijkste is natuurlijk dat de Julianagroev weer gekoloniseerd is.

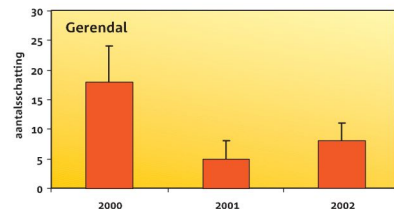
GERENDAL

Het Gerendal is één van de leefgebieden waar de geelbuikvuurpad al vanaf de jaren zestig bekend is. Maar het ging hier in 2000 en 2001 zeker niet goed met de soort. Voortplanting was er eigenlijk nauwelijks. In 2002 bestond even de vrees dat het afgelopen was met de geelbuik in het Gerendal. Na vijf bezoeken, waaronder een excursie van het Natuurhistorisch Genootschap waarbij met een groot aantal 'genootschappers' het Gerendal werd onderzocht, was er nog niet één geelbuik gezien. Het duurde tot 13 augustus voor de eerste geelbuikvuurpadden in het Gerendal 'verschenen'. Uiteindelijk kwam de populatieschatting uit op acht individuen drie meer dan in 2001.

		Aantal dieren	Populatie-omvang
Berghofwei	2000	1	?
	2001	1	?
	2002	1	?
Julianagroev	2000	0	0
	2001	1	?
	2002	3	3
Gerendal	2000	10	18
	2001	6	6
	2002	8	8
't Rooth	2000	43	58
	2001	130	165
	2002	137	227
Wahlwiller	2000	12	16
	2001	39	52
	2002	27	30

De populatie blijft ernstig bedreigd en is nog eenszins veiliggesteld. De aanleg van een basishabitat in 2002 betekent een belangrijke stap voorwaarts. Een tweede hoopgevend aspect is het feit dat er laat in het seizoen op grote schaal voortplanting plaats vond. Er zijn eiklonen gevonden in de nieuwe basishabitat, maar vooral in de kleine drinkpoel direct ten zuiden hiervan. Hier zwommen eind augustus maar liefst 400 larven! Sinds bij deze poel het raster is verwijderd wordt hij regelmatig door het vee betreden. De oevers zijn kapotgelopen en staan vol ondergelopen koeiepoetafdrukken. Alle waterplanten zijn opgevreten. In landschappelijke zin wellicht niet zo'n fraai gezicht, maar voor de geelbuikvuurpad optimaal! Voortplanting in deze poel is ook al beschreven in een van de vorige nieuwsbrieven. Het grootste deel van de larven heeft na een flink onweer in september het water verlaten en is uitgezworven over het gebied.

Luisteren naar kooractiviteit

Het luisteren naar kooractiviteit van de vroedmeesterpad in de avonduren leverde een aantal interessante resultaten op. Een enkele uitzondering daargelaten is er in alle deelgebieden twee tot drie avonden door leden van het Platform geluisterd naar roepende vroedmeesterpadden. Het aantal dieren dat op een avond in een leefgebied is gehoord varieerde van 1 tot 80. Vooral in de groev 't Rooth en omgeving, in de Julianagroev en in het gebied Eckelrade-Slekkendel werden redelijke aantallen vroedmeesterpadden gehoord.

Ten opzichte van 2001 werd in deelgebieden zoals het Heekerbos (C6), en in de Meertensgroev (F13) geen vroedmeesterpadden meer waargenomen. Over herstel van voortplantingswateren in deze deelleefgebieden is al contact geweest met particuliere eigenaars. Ze hebben al ingestemd met herstel van de hier aanwezige poelen. In de Meertensgroev zijn al dit voorjaar door de Stichting het Limburgs Landschap

herstelmaatregelen uitgevoerd. Hier wordt vooral aandacht besteed aan de verbetering van de kwaliteit van het landhabitat. Enkele zuidelijk geëxponeerde hellingen worden hiertoe opnieuw in een pionierstadium teruggebracht. Verrassend was de waarneming van negen roepende vroedmeesterpadden op een avond in het Gerendal. Ook hier blijkt gelukkig nog een aantal volwassen dieren aanwezig.

In Mheer-Altembroek tenslotte werd door Bert Kruijntjens en Raymond Tilmans op twee avonden geen enkele vroedmeesterpad gehoord. Door aanwonenden te ondervragen wisten te desondanks te melden dat er in 2002 minstens vijf vroedmeesterpadden regelmatig riepen. Een vergelijkbare ervaring hadden Cridi Moors en Denis Frissen in het deelleefgebied Vliek. Hieruit blijkt hoe belangrijk het is om in de omgeving van historische vindplaatsen bij aanwonenden informatie in te winnen. Een samenvatting van de resultaten van het onderzoek in 2001 en 2002 treft U aan in onderstaande tabel.

Onderzoekgebied		Gesommeerd aantal gevangen larven		Aantal poelen met (larven van) vroedmeesterpad			kooractiviteit
Code	Naam	larven in 2001	larven in 2002	2001	2002	totaal	Schatting aantal roepende dieren totaal (dag1/dag2/etc.)
A1	Hoge Fronten-Maastricht	124		3	4	5	53 (18 / 13 / 22)
C6	Valkenburg-Heekerbosch	2	0	1	0	1	0 (0/0)
C3	Ulestraten-Waterval	4	8	2	1	2	0/1(enkele ¹)
C4	Houthem Kloosterbos	1	?	1	?	1	0 (0/0)
D9	Voerendaal-Kunderberg	54	65	3	1	3	5*
D9a	Ubachsberg-Putberg-Dael	??	35	?	2	2	15*
F13	Meertensgroev	8	0	2	0	2	??
F12	De Dellen-Curfsgroev e.o.	1587	11	8	4	8	> 20.
G16	Roothergroev-Bemelen	365	221	20	16	24	132 (80/52)
G16	Julianagroev-Cadier en Keer	60	148	2	2	3	53 (24/30)
G14	Bemelersberg-Mettenberg	446	112	5	2	5	45(25/20)
H17	Gerendal	4	50	1	1	2	17(9/8/enkele ¹)
I19	Savels bos-Eckelrade-Slekkendel	122	562	2	3	4	37(15/22/enkele ¹)
J21	Mheer-Altembroek	3	3	1	2	2	6(6/0)
K22	Mechelen-Schweibergerbos	19	11	4	5	7	51(30/20/1)
L26	Vaals-Hclsel	78	76	1	1	1	11

* geen kooractiviteit waargenomen, aangegeven is een schatting van het aantal waargenomen (half)volwassen dieren.

¹ waarnemingen van dorden

En samenvattend overzicht van de vroedmeesterpad in cijfers. Het voorkomen van de soort in 2001 en 2002 is van 74 vindplaatsen bekend. In alle leefgebieden werd in 2002 nog kooractiviteit vastgesteld, in sommige deelleefgebieden was dat helaas niet meer het geval. Het onderzoek naar kooractiviteit is uitgevoerd door de volgende personen: Marcel Bonder, Jos Custers, Jean Dreesen, Theo Dreesen, Denis Frissen, Arjan Goutbeek, George Gubbels, Peter v/d Heyden, Gerard Janssen, Ingo Janssen, Joost van Koppen, Bert Kruijntjens, Marcel Lemlijn, Marcel Merken, Jürgen Mingels, Cridi Moors, Hub Nelissen, Wiel Pittie, Raymond Tilmans, Jo Troisfontaine en Fer Vaessen (foto Frits van der Meer).

INTERNATIONALE CONTACTEN

Een excursie naar Duitsland

De dichtstbijzijnde locatie in ons buurland Duitsland waar geelbuikvuurpadden leven ligt westelijk van Aken. Er zijn leefgebieden geweest die dicht bij onze Limburgse populaties lagen, zelfs gebieden direct aan de grens, maar daar is de geelbuikvuurpad vrijwel zeker uitgestorven. Om kennis uit te wisselen en ervaring op te doen met de situatie in omringende landen is tijdens de bijeenkomst van het Platform geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad in mei 2002 een bezoek gebracht aan het gebied Brockenberg ten zuiden van Stolberg. Hier leeft een populatie geelbuikvuurpadden in twee voormalige steengroeven die qua oppervlakte vergelijkbaar zijn met het Rooth. In feite gaat het hier om twee populaties die dicht bij elkaar leven, maar gescheiden worden door een drukke weg. Een derde populatie komt voor op een (voormalig) militair oefenterrein in de omgeving van Aken. We zijn rondgeleid door medewerkers van het Biologische Station im Kreis Aachen e.V.

De eerste locatie betreft een voormalige steengroeve die bestaat uit zandig leem en kalksteen. Naast de geelbuikvuurpad komt er in dit gebied ook vroedmeesterpad, kamsalamander en vinpootsalamander voor. De bodem is zeer schraal. Grote delen zijn dan ook onbegroeid en het gebied bevindt zich al jarenlang in een pionierstadium, zonder dat hier sprake is van enig beheer. De wateren die de geelbuikvuurpad gebruikt zijn deels ontstaan door het rijden van zware vrachtauto's in de groeve. De bodem is hier sterk verdicht, waardoor er regenplassen stagneren en anderzijds opslag van bomen en struiken slechts zeer moeizaam verloopt. Een optimale situatie voor de geelbuikvuurpad dus. Het verschil tussen verblijfswateren en voortplantingswateren (zie nieuwsbrief 1) is hier heel goed te zien aangezien deze zich in aparte delen van de groeve bevinden. In deze kleine groeve zitten naar schatting zo'n 90 tot 100 volwassen geelbuiken. Voortplanting had hier in mei al volop plaatsgevonden. In de tweede groeve werden aanmerkelijk minder dieren gezien, maar ze is dan ook veel groter. In de natte delen vindt de

laatste jaren veel wilgenopslag plaats waardoor belangrijke wateren dreigden dicht te groeien. Door een gericht begrazingsbeheer tracht men dit thans te voorkomen. In de stagnante wateren treed wel successie, door vooral lisdodde, op. Er worden in het gebied nog steeds wateren aangelegd voor de geelbuikvuurpad. De populatie omvatte in 1999 zo'n 90, overwegend volwassen, dieren. Dat lijkt nu nog steeds het geval, maar recente onderzoeksgegevens ontbreken. Staande op een steilwand hoorden we in een 50 meter lager gelegen water enkele mannetjes roepen een gebeurtenis die we bij ons lang hebben gemist.

Een van de eiafzetplaatsen in een steengroeve in het gebied Brockenberg, met hierin een groot aantal larven van de geelbuikvuurpad.

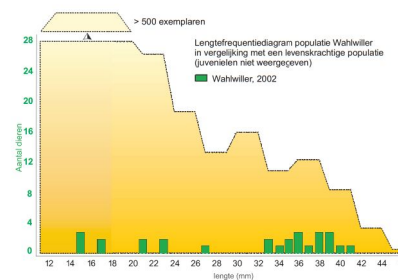
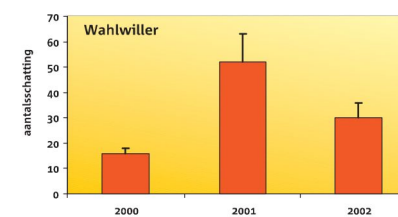

De verblijfswateren in de groeve. Hier vindt volgens onze Duitse collega's nooit voortplanting plaats maar zijn wel meestal de volwassen dieren aanwezig.

WAHLWILLER

Het meest oostelijke leefgebied van de geelbuikvuurpad ligt op de hellingen van de Kruisberg verschoolen tussen wijngaarden. In de populatie bij Wahlwiller waren in 2000 nog zo'n 16 dieren aanwezig. Omdat de kwaliteit van het leefgebied niet optimaal was, bestond het risico dat de populatie zou uitsterven. Door het snel uitvoeren van gerichte noodmaatregelen was de voortplanting in 2000 gelukkig zeer succesvol. Dit leidde in 2001 tot een groei van de populatie naar 52 dieren, waarvan het grootste deel bestond uit tweedeaars individuen, die niet meededen aan de voortplanting. Het aantal volwassen dieren nam vanaf 2001 verder af, wat onder natuurlijke omstandigheden normaal is. Mede daardoor was het voortplantingssucces in 2001 en 2002 niet zo groot als in 2000. Door een minder succesvolle voortplanting, verspreiding van jonge dieren en natuurlijke sterfte daalde het aantal dieren in 2002 naar circa 30.

De voortplanting was in 2002 niet heel succesvol. Het maximaal aantal juvenielen dat op één dag is geteld was 27 (het werkelijke aantal zal wat hoger liggen). Ondanks de aanwezigheid van de nieuwe basishabitats zijn alle eieren weer afgezet in het kleine poeltje en een kunststof bak die de

geelbuikvuurpad al jaren gebruikt. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat:

- 1 de basishabitats vrij laat gereed waren, waardoor ze pas aan het eind van de zomer door de geelbuikvuurpad werden ontdekt.
- 2 de landhabitat in de Kruisberg verbetering behoeft. Hiervoor ontbraken in 2002 echter de financiële middelen. Die zijn nu gelukkig wel aanwezig en habitatverbeterende maatregelen worden nog dit voorjaar uitgevoerd.

Omdat het kleine poeltje, met daarin een aanzienlijk aantal larven, dreigde droog te vallen zijn deze larven in juli overgezet naar een van de basishabitats. De ontwikkeling van de larven hierin verliep goed. Er zijn in september 15 tot 20 juvenielen geteld.

In een perceel van staatsbosbeheer, in het gebied Berghofwei, vlakbij de poel waar al jaren één of twee geelbuiken worden gezien, bevindt zich een laagte die uitstekend kan worden omgevormd tot basishabitat.

DE GEELBUIKVUURPAD, POPULATIEONDERZOEK IN 2002

Ook in 2002 is in de leefgebieden van de geelbuikvuurpad wederom populatieonderzoek verricht. Dit onderzoek is belangrijk omdat het een goed inzicht geeft in de effectiviteit van de uitgevoerde maatregelen.

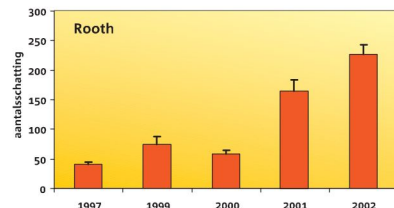
GROEVE 'T ROTH

In groeve 't Rooth leeft de grootste populatie van de geelbuikvuurpad ons land. In 1997 bestond de populatie nog maar uit 41 (sub)adulte dieren. In 2001 groeide dit aantal naar 165, een aantal dat niet eerder was gevonden. Dit jaar, 2002, groeide de populatie verder. Het geschatte aantal (sub)adulte dieren in de populatie is nu 227.

Nu de populatie groeit, wordt ook de leeftijdsstructuur van de populatie evenwichtiger. Er is een grote groep adulte dieren aanwezig, en daarnaast is er de laatste jaren ook een continue aanwas van juvenielen en subadulten. De groep die mee doet aan de voortplanting wordt dus ieder jaar groter.

De voortplanting begon in 2002 erg laat. Pas begin juli werden de eerste eiklompjes gevonden. Uiteindelijk is er in 2002 in negen wateren voortplantingsactiviteit vastgesteld. Basishabitat 18 in de schapenwei was wederom 'de meest vruchtbare plaats'. Er zijn op één dag maximaal 120 larven geteld. Het werkelijke aantal zal veel hoger liggen omdat niet alle eieren op hetzelfde tijdstip worden afgezet. Zo'n 80 juvenielen werden er op een dag geteld. Ook hiervoor geldt dat het werkelijke aantal dat het water heeft verlaten veel hoger zal zijn.

In het diagram van de populatieschattingen vanaf 1997 tenslotte is de groei van de populatie in 't

Geschatte populatie-omvang van de geelbuikvuurpad in groeve 't Rooth, vanaf 1997.

Roeth duidelijk zichtbaar. Een resultaat dat te danken is aan de inzet van zowel de Provincie, de Stichting IKL, vrijwilligers van de vogelwerkgroep Bemelen en de constructieve houding van de groeve-eigenaar Ankerpoort BV.

BERGHOFWEI

In de Berghofwei leeft de meest bedreigde 'populatie' van de geelbuikvuurpad in Limburg. In 2002 is er opnieuw maar één dier gezien. Berghofwei vormt het enige gebied waar nog geen basishabitat voor de geelbuikvuurpad is aangelegd. De hier gelegen wateren zijn verre van optimaal voor de geelbuikvuurpad.

Het is uiterst belangrijk dat hier in het voorjaar van 2003 een basishabitat wordt gerealiseerd. Zeker nu het, waarschijnlijk, enige nog enigszins geschikte voortplantingswater (achter de hier aanwezige boerderij) in 2002 is gedempt. Er is in ieder geval een heel geschikte locatie op héél korte afstand aanwezig op terrein van Staatsbosbeheer (zie foto). Op korte termijn worden de mogelijkheden voor aanleg van een basishabitat met Staatsbosbeheer besproken.

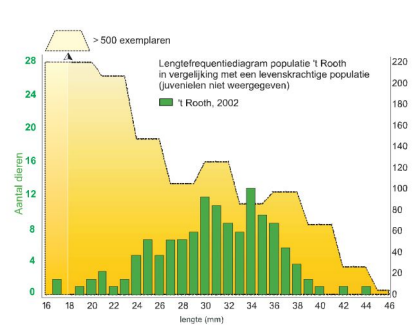
Op 10 minuten rijden van het natuurgebied Brockenberg bezochten we tenslotte een voormalig militair oefenterrein. Ondanks dat dit deel niet meer wordt gebruikt vlogen de kogels (hopelijk losse flodders) ons, weliswaar op veilige afstand, tijdens het veldbezoek nog steeds om de oren. Voortplantingswateren voor de geelbuik zijn hier ontstaan in de rijsporen van de pantserwagens. Twee 'rijsporen' echte karresporen dus, vormen hier de eiafzetplaatsen van de geelbuikvuurpad.

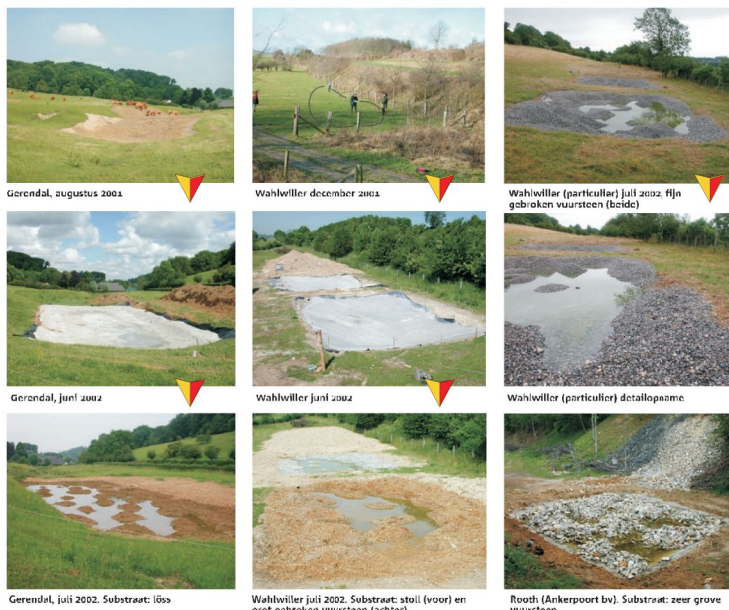
Het leefgebied van deze populatie wijkt duidelijk af van de situatie die wij uit het mergelland kennen. De wateren liggen in een schraal 'heideachtig' gebied dat door schapen wordt begraasd. Door de hoge leemfractie in de bodem

stagneert hier water. De omvang van de populatie is niet precies bekend, maar wordt kleiner geacht dan die in Brockenberg. Dit leefgebied is een mooi voorbeeld van het voortdurend opnieuw ontstaan van pioniersituaties door menselijk activiteiten. Probleem is dat het terrein eigenlijk nauwelijks meer wordt gebruikt voor oefening met rupsvoertuigen. Er ontstaan dus geen nieuwe 'karresporen meer'. Het beheer is vooral gericht op het instandhouden van het pionierkarakter van de rupsbandensporen. In de directe omgeving van de sporen zijn enkele nieuwe wateren aangelegd. De Nederlandse terreinbeheerders konden in deze gebieden veel ervaring opdoen.

Bij een oefenterrein van het leger met plaatselijk bosjes van grove den en struikheide denkt men niet direct aan optimaal leefgebied voor een soort als de geelbuikvuurpad. Door de aanwezigheid van lemig zand en de activiteit van de leger tanks is hier toch een heel geschikt habitat ontstaan.

Gebied	eigenaar	Aantal 2001	Aantal 2002	Opvul-materiaal	oppervlak	Aantal basishabitats met Geelbuiken	
						(sub)adulten aanwezig	Voortplanting vastgesteld
Groeve 't Rooth	Ankerpoort bv	4	5	3 x Mergel 1 x löss 1 x grove vuursteen	3 x groot 2 x middel	4	4
Wei Limburgs landschap	Limburgs landschap	2	2	2 x mergel	2 x groot	2	0
Julianagroeve	Limburgs landschap	3	3	3 x mergel	3 x groot	2	1
Gerendal	Staatsbos-beheer	0	1	1 x löss	1 x zeer groot	1	1
Wahlwiller I	Staatsbos-beheer	0	2 x 2	1 x gemalen vuursteen 1 x stoll (gemalen vuursteen + löss)	2 x middel	1	0
Wahlwiller II	Particulier	0	2	2 x gemalen vuursteen	2 x middel	2	1*
Totaal		9	15			12	6

Gerendal, juni 2002. Laagte zonder waterdichte ondergrond. Gerendal, een week later na enkele flinke regenbuien. Rooth (Ankerpoort bv) mei 2002, substraat: mergel.

1* Larven hierna toe verplaatst toen voortplantingsplaats droog viel.

Een overzicht van de basishabitats die in de periode 2000-2002 in Limburg zijn aangelegd en de eerste reacties van de geelbuikvuurpad op deze wateren. Van enkele basishabitats is de aanleg weergegeven.

DE AANLEG VAN BASISHABITATS, EEN ACTUELE STAND VAN ZAKEN

De planning vanaf 1999 was om binnen een beperkt aantal jaren een redelijk aantal basishabitats in de laatste leefgebieden van de geelbuikvuurpad te realiseren. Dat is goed gelukt. Sinds de winter van 1999/2000 zijn er inmiddels 15 basishabitats in het mergelland aangelegd. De wijze van aanpak is niet steeds hetzelfde. We willen graag achterhalen wat de beste formule is. Zo is er bij de basishabitats geëxperimenteerd met het oppervlak en met het bodemsubstraat waarmee ze zijn opgevuld. De grote vraag is natuurlijk hoe ze door de jaren heen blijven functioneren?

In 2002 zijn de gebeurtenissen in de basishabitats daarom weer nauwlettend gevolgd. Het basishabitat in de schapenwei van de groeve 't Rooth is het eerst aangelegd en is daarom interessant om hier wat dieper op in te gaan. Dit basishabitat functioneerde zowel in 2000, 2001 als in 2002 als voortplantingsplaats. In 2002 was er lange tijd geen water aanwezig, althans niet aan het oppervlak. Het water bevond zich juist tot aan maaiveld. Verder was het basishabitat vrijwel helemaal begroeid met kruidachtigen, hoofdzakelijk grassen. Van een pionierstadium was hier geen sprake meer. Desondanks komen (sub)adulten uit zowel 2000 als 2001 er in hoge aantallen voor. Tijdens een telling zijn er op één dag maar liefst 30 geelbuiken in dit basishabitat gevangen. Dat waren niet eens alle dieren, aangezien het in de kruidlaag behoorlijk lastig zoeken is, en het nog lastiger is om de dieren die je ziet ook daadwerkelijk te vangen.

Als verblijfsplaatsen zijn de begroeide basishabitats blijkbaar zeer geschikt, ze zijn relatief warm, vochtig en insectenrijk. Ze functioneren dus in overeenstemming met de theorie (zie nieuwsbrief nummer 1). Diezelfde theorie gaat er van uit dat het met de voortplanting ook wel goed komt als er van tijd tot tijd een pionierplek wordt ontwikkeld. Dat hebben we op 9 juli uitgeprobeerd.

In samenwerking met de vogelwerkgroep Bemelen zijn er die dag twee pionierplekken aangelegd. Op een plek (plek A) stond op dat moment nog wat water, de andere plek (plek B) stond al geruime tijd droog. De volgende werkzaamheden zijn uitgevoerd:

1. Op plek A is de hele vegetatie zo goed mogelijk verwijderd, deze locatie was dus daarna heel open en zonnig, maar niet onbegroeid! Hier bevonden zich de meeste (sub)adulte geelbuiken.
2. Op plek B is een eiafzetplek gegraven met een oppervlak van circa 2 m². Hier ontstond dus een open volledig onbegroeid plasje.

Resultaat van deze actie bleef niet lang uit. Na een onweersbui vond op plek B binnen één week na het uitgraven massaal eiafzet door de geelbuikvuurpad plaats. Voor die tijd is er in de rest van het basishabitat, ook op plek A, waar wel water stond, geen enkel ei afgezet! Blijkbaar is de geelbuikvuurpad wat dit betreft dus onverbidde-

Met de leden van de vogelwerkgroep werd in basishabitat 18 een eiafzetplaats gegraven op 9 juli. Alles bleef nog geestuur werk. Een week later werd er afgezet door de geelbuikvuurpad vastgesteld.

lijk. Alleen vrijwel onbegroeide pionierplekken worden als eiafzetplaats gebruikt. Wanneer we deze resultaten vergelijken met de groeve in Duitsland, die in 2002 is bezocht (zie elders in deze nieuwsbrief) dan komt hier een vergelijkbaar beeld naar voren. Enkele poelen die hier zijn aangelegd, blijven dan ook lang in een pionierstadium. Alleen hier plant de geelbuikvuurpad zich voort. Er worden echter zelden volwassen dieren gezien. Voortplanten en wegwezen dus! Waar zitten de (sub)adulten dan wel? Op minder dan 100 meter afstand van de eiafzetplaatsen ligt een grazig en vochtig terreindeel. Hier staat een groot deel van het jaar wat water, net als in basishabitat 18 Uiteindelijk kroop in 2002 in basishabitat 18 weer een groot aantal juvenielen aan de kant. Wat we in ieder geval van geleerd hebben is dat de basishabitats flink met substraat opgevuld dienen te worden. Zover dat ze in ieder geval een korte periode droog vallen. Dat is nu niet overal het geval, maar daar gaan we aan werken!